

EMEKLİ GÖÇÜ LİTERATÜRÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Assessment of Retirement Migration Literature

Dr.Öğr.Üyesi Alper UZUN²

Araş.Gör. Oğuzhan ÖZKAN³

Öz

Göç, klasik tanımıyla bireylerin veya toplulukların, sınırları belli bir alandan başka bir alana olan yer değiştirmelerini ifade etmektedir. Göçün bu klasik tanımında coğrafi anlamda bir hareketlilik söz konusudur; fakat, göç aslında bu tanımdan daha fazlasını içeren karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bunun nedeni, göçün ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel, psikolojik ve çevresel etkilerinin olmasıdır. Aynı zamanda dinamik yapısı da olan göç süreci, hem göç alan hem göç veren toplumları değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Göç, çoğunlukla ekonomik sebeplerle veya zorunlu olarak yapılmasına rağmen, araştırmanın odak noktasında yer alan emekli göçü, genellikle ekonomik güdülerle yapılmayan, isteğe bağlı bir göç türüdür. Literatürde yer değiştirmenin emekli göçü olarak sayılabilmesi için, bireyin göç etmeden önce emekli olması orta-üst sınıfta yer alması, en az 50 yaşında olması ve yılın en az 3 ayını göç ettiği yerde geçirmesi gibi kriterler genellikle kabul görmektedir. Bu çalışmada özellikle 1980'li yıllardan sonra önemi artan ve günümüzde de önemini artırarak devam ettiren emekli göçü açıklanmış; kaynak taraması yöntemi kullanılarak yerli ve yabancı literatür hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Konuyla ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalarda, Türkiye'deki Avrupalı emekli göçmenleri daha çok sosyolojik ve ekonomik perspektifte incelenmiştir. Az sayıda çalışmada mekânsal boyutla ilgili hususlara değinilmiştir. Yabancı literatürde ise konunun uluslararası yönüyle birlikte ekonomik, politik ve sosyolojik tarafları ön plana çıkmıştır. Bu önemli göç türünün coğrafi tarafını irdeleyen çalışmaların artması gerekmektedir; çünkü, emekli göçmenler gittikleri destinasyonlarda kültürel peyzajla fiziki çevreye çeşitli biçimde ve derecede etki etmekte; aynı zamanda söz konusu faktörlerden etkilenmektedirler. Ayrıca, emekli göçü için tercih edilen bölgeler, doğal ve/veya kültürel güzelliklere sahip, bir diğer deyişle coğrafi özellikleri elverişli olan yerlerdir. Dolayısıyla, emekli göçünün coğrafi yönüne vurgu yapan çalışmaların artmasıyla birlikte, emekli göçünün mekanla karşılıklı etkileşiminin ve bunun sonuçlarının ayrıntılı bir şekilde açıklanması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Emekli Göçü, Göç, Küreselleşme, Neoliberalizm.

¹ "Bu çalışma, 16-20 Nisan 2018 tarihleri arasında Kapadokya'da gerçekleştirilen ICOSS Kapadokya Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı'nda sunulan "Emekli Göçü Literatürü Hakkında Genel Bir Değerlendirme" başlıklı özeti yayımlanan bildirin genişletilmiş halidir."

² Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ORCID ID:0000-0002-1304-1683 auzun@balikesir.edu.tr)

³ Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-5099-4064 oğuzhan.ozkan@balikesir.edu.tr)

Abstract

Migration, in its classical definition, refers to the displacement of individuals or communities from one area to another. In this classical definition of migration there is a geographic mobility; however, migration is actually a complex and multidimensional process that involves more than this definition. This is due to the economic, social, political, cultural, psychological and environmental impacts of migration. At the same time, the migration process, which also has a dynamic structure, is changing and transforming both migrant and immigrant societies. Although migration is often done for economic reasons or necessarily, retirement migration, which is at the focal point of the research, is an optional type of migration, which is usually not carried out with economic incentives. In order to be considered displacement as a retirement migration in the literature, criteria such as the individual being retired before immigration, being at least 50 years old and having spent at least 3 months of the year at the place of emigration are generally accepted. In this research, the retirement migration, which has become more important after 1980s and has continued its importance today, has been explained. The literature review was made by using the method of literature review. In studies conducted in Turkey on the issue, Europeans retired immigrants in Turkey is examined in more sociological and economic perspectives. In a small number of studies, spatial dimensions are discussed. In the foreign literature, the economic, political and sociological aspects of the issue came to the fore with the international aspect of the issue. Studies investigating the geographic side of this important type of migration need to increase; because retired migrants influence cultural environment and physical environment in various ways in various destinations; they are also influenced by these factors. In addition, the regions preferred for retirement migration are natural and / or cultural beauties, in other words geographic features. Therefore, with the increase of studies emphasizing the geographical aspect of retirement migration, it will be ensured that the mutual interaction of retirement migration with the space and its consequences will be explained in detail.

Keywords: Retirement Migration, Migration, Globalization, Neoliberalism.

1. Giriş

Göç, klasik tanıma göre “bireylerin veya toplulukların, sınırları belli bir alandan başka bir alana olan yer değiştirmelerini” ifade etmektedir. Fakat, göç aslında bu tanımdan daha fazlasını içeren karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bunun nedeni, göçün ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel, psikolojik ve çevresel etkilerinin olmasıdır (Adıgüzel, 2016). Bir diğer deyişle göç, insanların veya toplumların yaşadığı dönem noktalarından birini teşkil etmektedir. Bunun nedeni, dinamik bir yapıya sahip olan göç olgusunun hem göç alan hem göç veren toplumlara değiştirmesi ve dönüştürmesidir. Çünkü farklı bireylerin veya toplulukların karşılaşması, bir bakıma değişik kültürlerle, yaşamlara, bakış açılarına sahip olan insanların da karşılaşması demek olduğundan dolayı, göç sürecinden sonra bir şekilde etkileşimde bulunan göçmenlerle yerel halkın hayatlarının değiştiğinden söz etmek mümkündür.

Dünyadaki hemen hemen her ülke göç olgusuyla karşılaşmaktadır (Bartram, Poros ve Monforte, 2017). BM Göç Raporu’na (2017) göre dünyada 2016 yılında 258 milyon kişi uluslararası göç sürecine dahil olmuştur. 750 milyona yakın insanın da iç göçe katıldığı tahmin edilmektedir (IOM, 2018). Dolayısıyla dünyada göç sürecine katılan çok sayıda insanın olduğunu belirtmek mümkündür. Bu durum, göçün geçmişte olduğu kadar günümüzde de yoğun bir şekilde incelenmesini sağlayan en büyük nedenlerden biridir. Nitekim göç; çok boyutlu, karmaşık, kapsamlı ve çok yönlü etkiler barındıran yapısının da etkisiyle birlikte nüfusbilim, coğrafya, tarih, sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, psikoloji ve hatta iktisat gibi farklı bakış açılarına sahip bilimlerin ilgi alanına girmiş ve özellikle son 50 yıllık süreçte sıkça çalışılan konulardan birini oluşturmuştur (Adıgüzel, 2016; Bartram vd. 2017; Özyakışır, 2013).

İnsanların ve toplulukların yaşam süreçlerinde dönüm noktasını oluşturan göçün çoğu türü, zorunlu nedenler ve ekonomik gereksinimler sonucunda ortaya çıkan bir yapıya sahiptir (Adıgüzel, 2017; Bartram vd. 2017; Özyakışır, 2013). Fakat, ekonomik nedenlerin öncelikli olmadığı, isteğe bağlı, daha iyi ve kaliteli hayata sahip olmak amacıyla yapılan bir göç türü olan emekli göçü, farklı yapısından dolayı göç literatüründe özel bir yere sahiptir (Haas ve Serow, 1993; Hoggart ve Buller, 1995; Williams ve Hall, 2000). Çoğunlukla 50’li ya da 60’lı yaşlardaki orta-üst sınıftan varlıklı bireylerin dahil olduğu emekli göçü, insanların iş hayatlarının sona erip emekli olduklarında genellikle sıcak iklime sahip kıyı kesimlere ve bazen de kırsal alanlara doğru gerçekleşmektedir (Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004; Haas ve Serow, 1993; Hoggart ve Buller, 1995; King, Warnes ve Williams, 1998; Südaş ve Mutluer, 2010). Bu yer değiştirme, ülke içine veya ülke dışına olabilmekte, aynı zamanda geçici veya kalıcı olabilmektedir. Göç türlerinin çoğunda gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere göç akımı olmakla birlikte, emekli göçünde bunun tam tersi yönde bir hareket de gerçekleşebilmektedir. Uluslararası emekli göçünde de emekli göçmenler gelişmiş ülkelere görece daha az gelişmiş ülkelere yerleşerek o alanlarda yeni bir hayat kurmaktadır (King vd. 1998; O’Reilly, 1995; Südaş, 2009; Ündücü, Erdoğan ve Işık, 2009; Williams ve Hall, 2000).

Emekli göçünü gerçekleştirmek için bireyi ya da toplulukları tetikleyen motivasyonlar çeşitlilik göstermektedir. Diğer göç türlerinde olduğu gibi bu motivasyonları da itici ve çekici faktörler olarak ayırmak mümkündür. İtici faktörler göçmenlerin göç etmeden önce yaşadıkları yerlere ilişkin faktörleri oluşturmaktadır. Soğuk iklim, stresli yaşam, kalabalık şehirler, trafik, yaşam giderlerinin pahalılığı ve emeklilerin kendi ülkelerine karşı hissettikleri olumsuz duygular (Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel veya psikolojik nedenlerden dolayı) emeklileri başka bölgelere göç etmesi için itmektedir (Casado-Diaz, 2006; King vd. 1998; Ündücü vd. 2009; Warnes ve Williams, 2006; Williams ve Hall, 2000). Emekliler, yaşadıkları yerde tecrübe ettikleri bu olumsuzlukları arkalarında bırakıp göç ettikleri yerlerde yeni bir sayfa açmayı ve daha iyi bir hayata kavuşmayı amaçlamaktadırlar. Bu amaçlarını gerçekleştirmek adına kendilerine çekici gelen alanlara yerleşmeyi tercih etmektedirler. Alanların emeklilere çekici gelen yönleri yani çekici faktörleri ise sıcak iklim, doğal ve kültürel güzelliklerin varlığı, daha ucuz yaşam giderleri, sakin yaşam olanakları, arkadaş/aile bağlantıları, sosyal avantajlar vb. şeklinde sıralamak mümkündür (Casado-Diaz, 2006; Haas ve Serow, 1993; King vd. 1998; Warnes ve Williams, 2006; Williams ve Hall, 2000).

Emekli göçünün özellikle uluslararası anlamda yoğunluk kazanması 1960'lı yıllarda olmuştur. 1980'li yılların başından itibaren ise küreselleşmenin ve neoliberalizmin yaygınlaşmasıyla büyük bir artış göstermiştir (King vd. 1998). İnsanların diğer ülkeler hakkında bilgilerinin artması, ulaşım ve haberleşme teknolojilerinin gelişmesi, ülkelerin turizme yönelik büyük yatırımlar yapmaları, serbest dolaşım olanaklarının artması gibi sebepler insanların küresel anlamda hareketlerinin kayda değer bir biçimde artmasını sağlamıştır. Emekli göçünün dünya çapında yaygınlık göstermesiyle birlikte pek çok emekli göçü destinasyonu ön plana çıkmıştır. Bu destinasyonlardan bazıları Florida (ABD), Lake Chapala (Meksika), Algarve (Portekiz), Toskana (İtalya) ve Malta Adası'dır. Bu destinasyonlara her yıl birçok turist ve göçmen akın etmektedir.

1990'lı yılların ortalarından itibaren ise popüler emekli göçü destinasyonlarına Türkiye'de eklenmiş (Südaş ve Mutluer, 2008), özellikle Akdeniz kıyı kesimindeki yerleşimlere yabancı emekli göçmenlerin yoğun göçü olmuştur. 2003'te çıkan ve yabancıların Türkiye'de mülk edinebilmesini kolaylaştıran Tapu Kanunu ile Türkiye'ye Avrupa'nın pek çok ülkesinden emekli göçü artarak devam etmiştir (Balkır ve Kırkulak, 2014; Deniz ve Özgür, 2010; Özerim, 2008; Südaş, 2009; Südaş, 2012). Tapu Kanunu'nun etkisi dışında Türkiye'ye emekli göçünün artışı sıcak Akdeniz iklimi, görece ucuz yaşam giderleri, Türkiye'deki doğu-batı sentezi kültürün çekiciliği, insanların sıcakkanlılığı, Türkiye'nin AB üyeliğine adaylığı gibi faktörler de etkili olmuştur (Südaş, 2009; Unutulmaz, 2007). Bunun dışında Türkiye'de genellikle yerli emekli göçmenlerin tercih ettiği alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlardan bir tanesi Kaz Dağı ve yakın çevresidir. Kaz Dağı'nın doğal ve kültürel özellikleri Türkiye'nin pek çok yerinden emekli göçmeni bu alana çekmektedir. Emekli göçmenler, Kaz Dağı'na olan göçleriyle birlikte, alandaki kırsal mahallelerin sosyoekonomik ve kültürel hayatlarına etki etmişlerdir. Örneğin, emekli göçmenler zamanla kendi sosyoekonomik karakteristiklerini yansıtan bazı yapıların da mekânda belirginleşmesini sağlamışlardır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Kaz Dağı'nda Yer Alan Kırsal Mahallerden Biri Olan Pınarbaşı'ndaki Bir Emekli Göçmen Konutu (Solda) ve Kavlaklar'dan Geleneksel Bir Konut (Sağda)

Bu çalışmada 1980'li yıllardan beri önemi git gide artan, göç alan ve göç veren toplumlara, hatta devletlerin siyasetlerini bile etkileme potansiyeline sahip olan emekli göçü hakkında yapılan araştırmaların değerlendirilmesi ve analizi gerçekleştirilmiştir. Literatürdeki eksiklikler, atlamalar ve unutmalar tespit edilmiş, Türkiye'deki ve dünyadaki emekli göçü araştırmalarının ne gibi farklılıklar gösterdiğine yönelik inceleme yapılmıştır.

2. Yöntem

Çalışmada ele alınan konuyla ilgili yapılan tüm araştırmaların gözden geçirilmesi ve incelenip, değerlendirilmesini sağlayan kaynak taraması yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, ilgili konu hakkındaki çalışmaların gruplandırılmasını, özetlenmesini, literatürdeki eksikliklerin neler olduğunu tespit edilmesine yönelik fayda sağlaması açısından önemlidir (Balcı, 2016; Demirci, 2014). Çalışma

kapsamında kaynak taraması yöntemi vasıtasıyla emekli göçü literatürüne ilişkin kitaplar, kitap bölümleri, makaleler, bildiriler, raporlar ve internet kaynakları incelenmiştir.

3. Bulgular

Emekli göçünü inceleyen yerli literatürün genellikle Türkiye'ye yönelik Avrupalı emekli göçünü incelediği (Balkır ve Kırkulak, 2014; Deniz ve Özgür, 2010; Karakaya ve Turan, 2006; Kırkulak ve Balkır, 2009; Özerim, 2008; Özerim, 2012; Südaş ve Mutluer, 2008; Südaş, 2009; Südaş, 2012; Unutulmaz, 2007) görülmüştür. Az sayıda çalışmada ise yurt içi emekli göçmenler de incelemeye dahil edilmiştir (Altundal ve Somuncu, 2017; Arı ve Hurley, 2010).

Yerli literatürde emekli göçünün daha çok *ekonomik* (Balkır ve Kırkulak, 2014; Karakaya ve Turan, 2006; Kırkulak ve Balkır, 2009; Özerim, 2008; Südaş ve Mutluer, 2008; Südaş, 2009; Südaş, 2012) ve *sosyolojik* (Deniz ve Özgür, 2010; Kırkulak ve Balkır, 2009; Südaş, 2012; Südaş ve Mutluer, 2010) boyutlarının ele alındığı görülmüştür. *Coğrafi* perspektifi tam olarak yansıtabilen, emekli göçmenlerin mekândaki dağılımlarını açıklamakla kalmayan, göçmenlerin mekâna bağlılıklarını, mekâna yönelik algı ve tutumlarını ele alan çalışmaların sayısının ise yeterli olmadığı belirlenmiştir (Arı ve Hurley, 2010; Kırkulak ve Balkır, 2009; Özerim, 2012). Aynı zamanda Arı ve Hurley (2010)'in çalışması, yurt içinde emekli göçü olgusunu *politik ekoloji* açısından ele alan tek çalışmadır.

Yerli emekli göçü literatüründe ayrıca konunun *siyasi* (Deniz ve Özgür, 2010; Özerim, 2008; Ündücü vd. 2009) ve *kültürel uyum* (Aksoy, 2012; Deniz ve Özgür, 2010; Kırkulak ve Balkır, 2009; Südaş, 2009; Südaş, 2012) yönünü inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Yerli literatürde emekli göçmenlerin olduğu kadar yerel halkın görüşlerini de dikkate alıp araştırma sürecine dahil eden çalışmaların da az olduğu tespit edilmiştir (Özerim, 2008; Südaş ve Mutluer, 2010).

Türkiye'deki emekli göçü literatüründe Antalya, Alanya (Balkır ve Kırkulak, 2014; Deniz ve Özgür, 2010; Kırkulak ve Balkır, 2009; Özerim, 2012; Südaş ve Mutluer, 2008; Unutulmaz, 2007) ve Didim'in (Karakaya ve Turan, 2006; Özerim, 2008; Südaş, 2009; Südaş, 2012) daha çok çalışıldığı görülmüştür. Bu destinasyonlar, hem yaz turizmi hem de emekli göçü açısından çekim merkezi olmalarından dolayı ilgili yerli literatürdeki çalışmalarda sıklıkla konu edilmiştir. Yerli literatürde anket, görüşme ve gözlem yöntemlerinin çokça kullanıldığı saptanmıştır (Özerim, 2008; Özerim, 2012; Südaş ve Mutluer, 2005; Südaş, 2012; Unutulmaz, 2007). Etnografik çalışmayı tercih eden yerli emekli göçü incelemelerine fazla rastlanmamıştır.

Yabancı literatürde emekli göçü neredeyse her boyutuyla ele alınmıştır. *Politik* (Benson ve O'Reilly, 2016; O'Reilly, 2003; Platt, 2011; Sardinha, 2013; Warnes ve Williams, 2006), *ekonomik* (Casado-Diaz, 2006; Haas ve Serow, 2002; Korpela, 2010; Rasmussen ve Serow, 1988; Sander ve Bell, 2014; Sunil, Rojas ve Bradley, 2007), *kültürel* (Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004; Green, 2014; Huber ve O'Reilly, 2004; O'Reilly, 2007), *coğrafi* (Bolender, 2010; Hunt, Marshall ve Merrill, 2002; O'Reilly ve Benson, 2009; Warnes ve Williams, 2006) ve *sosyolojik* (Haas ve Serow, 2002; Rodriguez, Mayoralas ve Rojo, 2004; Warnes ve Williams, 2006) etkilere vurgu yapan çalışmalar mevcuttur. Ayrıca emekli göçünün bireyler üzerindeki *psikolojik etkisine* (Truly, 2002), *hukuki yönlerine* (Benson ve O'Reilly, 2016, Green, 2014; King vd. 1998) ve *bölgesel kalkınmaya* katkısına (Casado-Diaz vd. 2004; Fournier, Rasmussen ve Serow, 1988) yönelik çalışmaların sınırlı olduğu anlaşılmıştır.

Yabancı literatürde çalışmalarda çoğunlukla anket ve görüşme tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. Ancak bazı çalışmalarda, emekli göçmenlerin ve yerel halkın kültürel yapısını ve ilişkilerini anlamak için etnografik çalışma ve katılımcı gözlem yöntemlerinin kullanılması dikkat çekilmesi gereken bir noktadır (Green, 2014; Korpela, 2010; O'Reilly, 2007; Platt, 2011). Yabancı emekli göçü literatüründe Meksika'daki bulunan Lake Chapala (Sunil vd. 2007; Truly, 2002) ve İspanya'daki Costa del Sol (Casado-Diaz vd. 2004; Huber ve O'Reilly, 2004; O'Reilly, 1995; O'Reilly, 2003; Williams ve Hall, 2000) sıkça incelenen alanlardır. Bu alanların yoğun olarak incelenmeleri, dünyanın en popüler ve en çok emekli göçü çeken destinasyonları olmalarıyla doğrudan ilişkilidir.

Emekli göçmen olarak değerlendirilmek için esas alınan yaş ve destinasyonda yıllık kalma süresi de literatürde görüş ayrılığı yaşanan bir konudur. Literatürde 55 yaş ve üzeri (Balkır ve Kırkulak, 2014; Gustafson, 2001; Huber ve O'Reilly, 2004; Sunil vd. 2007), 50 yaş ve üzeri (Casado-Diaz, 2001; King, Warnes ve Williams, 2000; Rodriguez vd. 1998; Unutulmaz, 2007) bireylerin emekli göçmen sayılabileceğini savunan çalışmalar mevcuttur. Emekli göçmen olma kriterini sağlama açısından destinasyonda yılın ne kadarında kalınması gerektiğiyle ilgili ise yılın en az 6 ayı (Balkır ve Kırkulak, 2014; Kırkulak ve Balkır, 2009; Özerim, 2008; Özerim, 2012; Sunil vd. 2007), en az 4 ayı ve en az 3 ayı (Gustafson, 2001; Südaş, 2012) kalınması gerektiğini belirten çalışmalar da mevcuttur.

Literatürdeki birçok çalışmada belirtilen emekli göçü sebeplerinin (iklim, düşük yaşam giderleri, doğa, huzur, sakinlik vb.) dışında yaşlı emeklilerin, sağlık/bakım gereksinimleri, hastalık ve engellilik gibi durumları nedeniyle yardıma ihtiyaç duymaları gibi motivasyonlardan dolayı emekli göçü sürecine katıldıklarını savunan araştırmalar da bulunmaktadır (Bolender, 2010; Sunil vd. 2007; Walters, 2000). İklim, düşük yaşam giderleri, huzur bulma isteği, doğayla iç içe olma gibi nedenlerden dolayı yapılan göçler literatürde geleneksel emekli göçü olarak geçmektedir. Buna karşın sağlık veya bakım gereksinimi, hastalık, engellilik gibi durumlardan dolayı yapılan emekli göçleri ise geleneksel olmayan emekli göçü kapsamına girmektedir (Bolender, 2010).

Tablo 1'de emekli göçü literatüründe bakış açılarına göre yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Söz konusu tablo, literatür değerlendirmesinin özet halde verilmesi ve görselle desteklenmesi adına tercih edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere emekli göçü ile ilgili çalışmalar 1970'li yıllarda başlamış ve tarihsel süreçte 2000'li yıllardan sonra emekli göçünün gelişimine paralel olarak konuya dair çalışmalar da artış göstermiştir. Hem yabancı hem yerli literatürde, emekli göçünün sosyolojik, politik, ekonomik ve kültürel boyutlarını içeren çalışmaların fazlalığı göze çarpmaktadır. Buna karşılık, yerli literatürde emekli göçünün bireyler üzerindeki psikolojik etkilerine, hukuki yönlerine, emekli göçünün bölgesel kalkınmaya olan katkılarına ve turizm-emekli göçüne odaklanan çalışmanın bulunmaması dikkat çekicidir.

Tablo 2'ye göre emekli göçüne ilişkin yabancı literatürde (sadece İngilizce dilinde yapılmış) 27, yerli literatürde ise 14 olmak üzere toplam 41 çalışmayla karşılaşılmaktadır. İlgili çalışmalar incelendiğinde bunlardan bazılarının, emekli göçünün birden fazla boyutunu dikkate aldığı tespit edilmiştir. Örneğin Gustafson'un çalışması (2001) emekli göçünü kültürel, coğrafi ve sosyolojik boyutlarıyla ele alan bir çalışmadır. Emekli göçünün birden fazla boyutunu ele alan çalışmalar, ilgili her bir boyut için de değerlendirilmeye katıldığında toplamda 99 çalışma tabloda değerlendirmeye katılmıştır. Aşağıda yer alan açıklamalar mevcut çalışma sayısından ziyade (41 çalışma), sözü edilen 99 çalışma üzerinden yapılmıştır. Bu çalışmaların 71 tanesi yabancı literatüre, 28 tanesi ise yerli literatüre tekabül etmektedir.

Yabancı emekli göçü literatüründe en fazla, konunun sosyolojik yönünü irdeleyen çalışmalar bulunmaktadır. Sosyolojik perspektifle yapılmış 19 çalışma yer almakta ve bu sayı, yabancı emekli göçü literatürünün %13,4'ünü oluşturmaktadır. Yabancı emekli göçü literatüründe sosyolojik boyuttan sonra en fazla ele alınan boyut ekonomi (%9,9) olmuştur. Yabancı literatürde emekli göçünün coğrafi yönünü merkeze alan 9 çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları, emeklilerin göç ettikleri kırsal alanlardaki çevreye yönelik tutumlarını ve ilgili çevrede emekli göçmenleri etkileyen faktörleri ele almaktadır (Hoggart ve Buller, 1995; Hunt vd. 2002). Bazı coğrafi odaklı çalışmalar ise emekli göçünün Avrupa'daki dağılımını ve önemli emekli göçü destinasyonlarını karşılaştırmalı olarak incelemektedir (King vd. 1998; Warnes ve Williams, 2006).

Yerli literatürde emekli göçünün çoğunlukla ekonomik ve coğrafi yönüne odaklanan çalışmalar mevcuttur. Yerli literatür içerisinde hem coğrafi hem de ekonomik perspektiflerden emekli göçünü ele alan 8'er çalışma yer almakta ve bu çalışmalar yerli literatürün %57'lik kısmını içermektedir. Yerli literatürde emekli göçünün coğrafi boyutuna yoğunlaşan çalışmalardan bir kısmı, kırsal alanlarda emekli göçmenlerin doğal çevreye yönelik tutumlarını ve bu alanlarda inşa ettikleri yapıların görünümünü konu edinmektedir (Altundal ve Somuncu, 2017; Arı ve Hurley, 2010). Özerim'in (2012) çalışması, Türkiye'ye göç eden emeklilerin Türkiye algısı ve Türkiye'yi göç destinasyonu olarak seçmelerinin nedenlerini ele almıştır. Bazı çalışmalar ise Türkiye'deki popüler emekli göçü destinasyonlarını karşılaştırmalı olarak

incelemiş ve emekli göçmenlerin göç ettikleri destinasyonlardaki çevreye olan etkilerini ön plana almışlardır (Kırkulak ve Balkır, 2009; Südaş, 2009). Yerli ve yabancı literatür birlikte değerlendirildiğinde sosyolojik (23 çalışma) ve ekonomik (22 çalışma) boyutları ele alan çalışmalar toplam çalışmaların %45,4'ünü oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile emekli göçü ile ilgili literatürün neredeyse yarısını sosyolojik ve ekonomik bakış açısı ile yapılmış çalışmalar oluşturmaktadır.

Tablo 1 Emekli Göçüyle İlgili Yerli ve Yabancı Literatürün Bakış Açıklarına Göre Değerlendirilmesi

Emekli Göçünün Boyutları	Politik	Ekonomik	Kültürel	Coğrafi	Sosyolojik	Psikolojik Etkisi	Hukuki Yönü	Bölgesel Kalkınmaya Katkısı	Turizm-Emekli Göçü İlişkisi
Yabancı Literatür	O'Reilly, 2003	Fourmier, Rasmussen ve Serow, 1988	Li, Jowett, Findlay ve Skeldon, 1995	Hoggart ve Buller, 1995	Hoggart ve Buller, 1995	Truly, 2002	King, Warnes ve Williams, 1998	Fourmier, Rasmussen ve Serow, 1988	Karn, 1977
	Warnes ve Williams, 2006	King, Warnes ve Williams, 1998	King, Warnes ve Williams, 1998	King, Warnes ve Williams, 1998	King, Warnes ve Williams, 1998	-	Green, 2014	Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004	Hoggart ve Buller, 1995
	Platt, 2011	Day ve Barlett, 2000; King, Warnes ve Patterson, 2000	Gustafson, 2001	Gustafson, 2001	Williams, King, Warnes ve Patterson, 2000	-	Benson ve O'Reilly, 2016	-	Williams, King, Warnes ve Patterson, 2000
	Sardinha, 2013	Haas ve Serow, 2002	O'Reilly, 2003	Hunt, Marshall ve Merrill, 2002	Gustafson, 2001	-	-	-	O'Reilly, 2003
	Benson ve O'Reilly, 2016	Rodriguez, Mayoralas ve Rojo, 2004	Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004; Huber ve O'Reilly, 2004	Rodriguez, Mayoralas ve Rojo, 2004	Haas ve Serow, 2002; Truly, 2002	-	-	-	Ono, 2008
-	Casado-Diaz, 2006; Warnes ve Williams, 2006; Sunil, Rojas ve Bradley, 2007; Bolender, 2010; Platt, 2011; Green, 2014; Sander ve Bell, 2014; Benson ve O'Reilly, 2016	Casado-Diaz, 2006; O'Reilly, 2007; O'Reilly ve Benson, 2009; Korpela, 2010; Platt, 2011; Green, 2014	Warnes ve Williams, 2006; O'Reilly ve Benson, 2009; Bolender, 2010; Benson ve O'Reilly, 2016	O'Reilly, 2003; Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004; Huber ve O'Reilly, 2004; Rodriguez, Mayoralas ve Rojo, 2004; Casado-Diaz, 2006; Warnes ve Williams, 2006; O'Reilly, 2007; Sunil, Rojas ve Bradley, 2007; O'Reilly ve Benson, 2009; Korpela, 2010; Platt, 2011; Sardinha, 2013; Green, 2014	-	-	-	Platt, 2011	
Yerli Literatür	Özerim, 2008	Karakaya ve Turan, 2006; Unutulmaz, 2007	Kırkulak ve Balkır, 2009; Südaş, 2009	Mutluer ve Südaş, 2005; Arı ve Hurley, 2010,	Kırkulak ve Balkır, 2009	-	-	-	-
	Ündücü, Erdoğan	Özerim, 2008; Südaş	Deniz ve Özgür, 2010	Kırkulak ve Balkır,	Deniz ve Özgür, 2010	-	-	-	-

	ve Işık, 2009	ve Mutluer, 2008		2009; Südaş, 2009					
	Deniz ve Özgür, 2010	Kırkulak ve Balkır, 2009; Südaş, 2009	Aksoy, 2012; Südaş, 2012	Deniz ve Özgür, 2010	Südaş ve Mutluer, 2010				
	-	Südaş, 2012; Balkır ve Kırkulak, 2014	-	Özerim, 2012; Balkır ve Kırkulak, 2014; Altundal ve Somuncu, 2017	Südaş, 2012	-	-	-	-

Tablo 2 Emekli Göçüyle İlgili Yerli ve Yabancı Literatürdeki Çalışmaların İçerdikleri Bakış Açıklarına Göre Sayıları ve Yüzdeleri

	Politik		Ekonomik		Kültürel		Coğrafi		Sosyolojik		Psikolojik Etkisi		Hukuki Yönü		Bölgesel Kalkınma ya Katkısı		Turizm-Emekli Göçü İlişkisi	
	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de	Sa yı	Yüz de
Yabancı Literatür (71 çalışma)	5	5,1	14	14,1	12	12,1	9	9,1	19	19,2	1	1,0	3	3,1	2	2,0	6	6,0
Yerli Literatür (28 çalışma)	3	3,1	8	8,1	5	5,0	8	8,1	4	4,0	0	0	0	0	0	0	0	0

4. Sonuç

Emekli göçüyle ilgili literatürde bazı konuların eksikliği göze çarpmaktadır. Bu konuları aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür:

- Destinasyonda yaşayan yerel halkın, göçmenlerin destinasyonun fiziki ve beşeri çevresini nasıl etkilediğine dair düşüncelerini içeren bir çalışma yoktur.
- Emekli göçü sürecine katılan ve daha sonra memleketlerine dönenlerle ilgili bir çalışma yoktur.
- Emekli göçmenlerin göç ettikleri mekanla ilgili algılarının, söz konusu mekâna yönelik tutumlarına nasıl yansıtıldığıyla ilgili çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir.
- Emekli göçmenlerin ve göç ettikleri yerdeki halkın psikolojilerinin emekli göçü sürecinden sonra ne yönde etkilendiğine ilişkin doyurucu bir çalışmaya rastlanmamıştır.
- Emekli göçünün hukuki boyutuna dair kapsamlı bir araştırma mevcut değildir.
- Özellikle Türkiye'deki emekli göçü literatüründe, Türkiye'ye yönelik Avrupalı emekli göçü yoğun olarak çalışılmasına rağmen, yurtdışındaki emekli Türk göçmenlerle ilgili çalışma eksikliği görülmüştür. Sözü edilen eksikliği tam olarak karşılamasa da konu olarak yakın sayılabilecek bazı çalışmalar mevcut olmakla birlikte, bu çalışmalarda Hollanda'da bir süre yaşayıp emekli olur olmaz Türkiye'ye dönen Türk işçi göçmenler ve Türkiye'de ikamet eden Hollandalı emekli göçmenlerin sosyal güvenlik hakları ve vatandaşlıklarıyla ilgili hususlara değinilmiştir (Böcker ve Balkır; 2012; Balkır ve Böcker, 2015). Fakat bahsedilen Türk göçmenler, Hollanda'da yaşadıkları dönemde aktif çalışma hayatlarını sürdürdüklerinden ve emekli olur olmaz Türkiye'ye döndüklerinden dolayı yurtdışındaki Türk emekli göçmenler içerisinde değerlendirilemezler. Dolayısıyla, literatürde böyle bir boşluğun olduğunu söylemek mümkündür.

Emekli göçünün karmaşık ve dinamik yapısı, kavramın bütün yönleriyle ele alınmasını zorlaştırmaktadır. Bunun sonucu olarak, emekli göçünde en belirgin olan bazı tarafların çalışmalara konu edildiği ve hem yabancı hem de yerli literatürde emekli göçünün en çok ekonomik ve sosyolojik etkilerinin ön plana alındığı görülmektedir. Bununla birlikte bireyleri, toplumlari hatta devletlerarası ilişkileri bile etkileme potansiyeli bulunan emekli göçünün, ekonomik ve sosyal yönü dışında yönlerinin de olduğu söylenebilir. Dolayısıyla konunun bu yönlerine odaklanan çalışmaların artması, emekli göçü ve emekli göçmen kavramlarının tüm boyutlarıyla derinlemesine anlaşılabilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Ayrıca bu önemli göç türünün coğrafi tarafını irdeleyen çalışmaların artması ayrı bir önem taşımaktadır. Bunun nedeni emekli göçmenlerin gittikleri destinasyonlarda kültürel peyzajla fiziki çevreye çeşitli biçimde ve derecede etki etmeleri ve aynı zamanda söz konusu faktörlerden etkilenmeleridir. Bunun dışında emekli göçü için tercih edilen bölgeler, doğal ve/veya kültürel güzelliklere sahip, bir diğer deyişle coğrafi özellikleri elverişli olan yerlerdir. Emekli göçünün coğrafi boyutunu ele alan kayda değer sayıda çalışma olmasına rağmen, bu çalışmaların içerdikleri konu anlamında coğrafyanın sadece belirli noktalarına vurgu yapıldığı görülmektedir. Oysaki coğrafya çok geniş konuları ve bakış açılarını içeren, çeşitlilik taşıyan bir bilimdir. Dolayısıyla, emekli göçünün coğrafi yönüne vurgu yapan çalışmaların artması ve coğrafi anlamda ele alınan konuların çeşitlenmesiyle birlikte, emekli göçünün mekanla karşılıklı etkileşiminin ve bunun sonuçlarının ayrıntılı bir şekilde açıklanması sağlanacaktır.

Kaynakça

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (20), 292-303.
- Altundal, M. Ö. Somuncu, M. (2017). *Küresel bir eğilim olarak refah göçü: Dağlık alanlarda yeni mekân organizasyonunu anlamak*, Türk Coğrafya Kurumu 75. Kuruluş Yılı Uluslararası Kongresi, Ankara.
- Arı, Y. Hurley, P. (2010). Doğal zenginlikler ve politik ekolojik dönüşümler: Edremit Körfezi örneği, Balıkesir. *TUCAUM, VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Balkır, C. Kırkulak, U. B., (2014). *Antalya'da Yaşayan Yerleşik Yabancı Emekli Göçmenlerin Yerel Ekonomiye Etkisi*, M. Tuna (Ed.), *Türkiye ve yeni uluslararası göçler* (s. 1-25). Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Bartram, D. Poros, M. V. Monforte, P. (2017). *Göç sürecinde temel kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Benson, M. O'Reilly, K. (2009). Migration and the search for a better way of life: A critical exploration of lifestyle migration. *The Sociological Review*, 57 (4), 608-625.
- Benson, M. O'Reilly, K. (2016). From Lifestyle migration to lifestyle in migration: categories, Concepts and ways of thinking. *Migration Studies*, 4 (1), 20-37.
- BM. (2017). International Migration Report, New York.
- Bolender, B. C. (2010). *Fields of dreams or diamonds in the rough: unconventional retirement migration* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kansas State University, Manhattan, Kansas.
- Casado-Diaz, M. A., Kaiser, C., Warnes, A. M., (2004). Northern European retired residents in nine Southern European areas: Characteristics, motivations and adjustment, *Ageing&Society*, 24, 353-381.
- Day, F. A. Barlett, J. M. (2000). Economic impact of retirement migration on the Texas Hill Country,. *Journal of Applied Gerontology*, 19 (1), 78-94.

- Demirci, A. (2014). Literatür Taraması. Y. Arı, İ. Kaya (Ed.), *Coğrafyada araştırma yöntemleri* (73-107). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Deniz, A. Özgür, E. M. (2010). Rusya'dan Türkiye'ye ulusaşırı göç: Antalya'daki Rus göçmenler, *Ege Coğrafya Dergisi*, 19 (1), 13-30.
- Fournier, G. M. Rasmussen, D. W. Serow, W. J. (1988). *Elderly migration: For sun and Money. Population Research and Policy Review*, 7, 189-199.
- Green, P., (2014), Contested realities and economic Circumstances: British later-life migrants in Malaysia. *Contested Spatialities, Lifestyle Migration and Residential Tourism*, Routledge, Abingdon.
- Gustafson, P. (2001). Retirement migration and transnational lifestyles. *Ageing&Society*, 21, 371-394.
- Haas, W. H., Serow, W. J., (1993). Amenity retirement migration process: A model and preliminary evidence, *Gerontologist*, 33 (2), 212-220.
- Hoggart, K., Buller, H., (1995). Retired British home owners in rural France, *Ageing&Society*, 15 (3), 325-353.
- Huber, A. O'Reilly, K. (2004). The construction of Heimat under conditions of Individualised modernity: Swiss and British elderly migrants in Spain. *Ageing&Society*, 24, 327-351.
- Hunt, M. E. Marshall, L. J. Merrill, J. L. (2002). Rural areas that affect older migrants. *Journal of Architectural and Planning Research*, 19 (1), 44-56.
- IOM. (2017). World Migration Report, Cenevre.
- Karakaya, E. Turan, A. H. (2006). Türkiye'ye yabancı emekli göçü: Didim'in yeni sakinleri ve bölgeye ekonomik etkileri. *İktisat-İşletme-Finans*, 21(246), 122-132.
- Karn, V. A. (1977). *Retiring to the Seaside*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Kırkulak, B., Balkır, C., (2009). *Turkey, the new destination for international retirement migration*, H. Fassmann (Ed.), *Migration and mobility in Europe: Trends, patterns and control*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- King, R., Warnes, A. M., Williams, A. M. (1998). International retirement migration in Europe, *Population, Space and Place*, 4 (2), 91-111.
- Korpela, M. (2010). Me, myself and i: Western lifestyle migrants in search of themselves in Varanasi, India, *Rasaala*, 1 (1), 53-73.
- Mutluer, M. Südaş, İ. (2005). Yabancıların Türkiye'de mülk edinimi: Coğrafi bir yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14 (1), 45-50.
- O'Reilly, K. (1995). A new trend in European migration: Contemporary British migration to Fuengirola, Costa del Sol, *Geographical Viewpoint*, 23, 1995, 27.
- O'Reilly, K., (2003). When is a tourist? The articulation of tourism and migration in Spain's Costa Del Sol, *Tourist Studies*, 3 (3), 301-317.
- O'Reilly, K. (2007). Intra-European migration and the mobility-enclosure dialectic. *Sociology*, 41 (2), 277-293.
- Ono, M., (2008). Long-Stay Tourism and International Retirement Migration: Japanese Retirees in Malaysia, Yamashita et al., eds. *Transnational Migration in East Asia Senri Ethnological Reports*, 77, 151-162.
- Özerim, M. G. (2008). *Avrupa'da Uluslararası Emekli Göçü ve Yeni Bir Varış Ülkesi Olarak Türkiye* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Özerim, M. G. (2012). Emekli göçleri rotasında Türkiye: Avrupalı emekli göçmenlerin Türkiye algıları ve Türkiye'yi tercih etme nedenleri. *Journal of Yasar University*, 28 (7), 4766-4787.
- Özyakışır, D. (2013). Göç: Kuramsal ve bölgesel bir uygulama. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Platt, K. W. (2011). *Gringotenango: The U.S. retirement migration to Antigua, Guatemala* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) University at Albany, State University of New York, New York.
- Rodriguez, V. Fernandez-Mayoralas, G. Rojo, F. (1998). European retirees on the Costa del Sol: a cross-national comparison. *International Journal of Population Geography*, 4(2), 183-200.
- Sardinha, J., (2013). Lifestyle migrants in Central Portugal: strategies of settlement and socialisation, *Contested Spalities Lifestyle Migration and Residential Tourism*. M, Janoschka, H, Haas (Ed.), ss.16.
- Sunil, T. S. Rojas, V. Bradley, D. E. (2007). United States' International retirement migration: The reasons for retiring to the environs of Lake Chapala, Mexico. *Ageing&Society*, 27, 489-510.
- Südaş, İ. (2009). Uluslararası emekli göçünün Türkiye'nin kıyı kentleri üzerindeki etkileri, 5. *Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 135-146. Ankara.
- Südaş, İ. (2012). *Avrupa Ülkelerinden Türkiye'nin batı kıyılarına yönelik göçler: Marmaris, Kuşadası ve Ayvalık ilçelerinde karşılaştırmalı bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Südaş, İ. Mutluer, M. (2008). Ekonomik etkileri açısından Türkiye'nin turizm merkezlerine yönelik Avrupalı göçleri, *Ege Coğrafya Dergisi*, 17 (1-2), 51-59.
- Truly, D. (2002). International retirement migration and tourism along the Lake Chapala riviera: Developing a matrix of retirement migration behaviour. *Tourism Geographies*, 4 (3), 261-281.
- Unutulmaz, K. O. (2007). *International retirement migration in Turkey: Dynamics, implications and prospects* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ündücü, C., Erdoğan, M., Işık, Ö. (2009). Avrupa'da uluslararası emeklilik göçü ve bütünleşme kapsamında yönetime katılım üzerine inceleme: Costa Del Sol, Tuscany, Algarve ve Malta örneği, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 159-188.
- Walters, W. H. (2000). Types and patterns of later-life migration. *Geografiska Analler*, 82 (3), 129-147.
- Warnes, A. M., Williams, A. (2006). Older migrants in Europe: A new focus for migration studies, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32 (8), 1257-1281.
- Williams, A. M., King, R., Warnes, A., Patterson, G. (2000). Tourism and international retirement migration: New forms of an old relationship in Southern Europe, *Tourism Geographies*, 2 (1), 28-49.
- Williams, A.M. Hall, C. M. (2000). Tourism and migration: New relationships between production and consumption, *Tourism Geographies*, 2 (1), 5-27.

